

Recensie de Volkskrant ★★★★★ Return of the king

‘Return of the King’ is de laatste voorstelling die Sadettin Kirmiziyüz over zijn vader zal maken. Of niet?

Na vijftig jaar in Nederland remigreert de vader van Kirmiziyüz naar Turkije. Via een hobbelige route vol poëtische, geestige en kwetsbare omwegen vraagt de theatermaker zich af wat die afgelopen vijftig jaar hebben betekend.

Sadettin Kirmiziyüz in zijn solovoorstelling ‘Return of the King’.Beeld Bart Grietens

Het Turkse woord *gurbet*, vertelt Sadettin Kirmiziyüz halverwege *Return of the King*, betekent ‘in den vreemde zijn’: het is een gevoel van heimwee, verdriet en weemoed. De Turkse gemeenschap in Nederland, waar zijn vader tot aan diens pensioen toe behoorde, cultiveerde die heimwee: als ze na lange dagen in de staalfabriek of in de mijnen uitgeput thuiskwamen, wentelden ze zich in melancholie.

Heimwee werd onderdeel van hun identiteit en intergenerationeel doorgegeven. Daardoor voelen ook hun kinderen, zoals Sadettin Kirmiziyüz – die in Zutphen is geboren en ongeveer even vaak in Turkije komt als een gemiddelde Nederlander op een Zuid-Franse camping – nog steeds ‘het trekken van die grond’. Turkije, zegt hij, heeft hem volledig in zijn greep.

Als een Hollandse pensionado

Net toen Kirmiziyüz in zijn vorige voorstelling *Monumentaal* (2023) definitief had afgerekend met het stempel migrantenkind, besloot zijn vader, na vijftig jaar in Nederland te hebben gewoond, op de dag van zijn pensioen naar Turkije te remigreren, om daar als een Hollandse pensionado aan het zwembad in de zon van zijn vrije tijd te genieten. Vijftig jaar ontworteling om vervolgens terug te keren naar je geboortegrond, waar is dat goed voor geweest?

Dus besluit Kirmiziyüz, die al jaren furore maakt met autobiografisch ingestoken toneelvertellingen waarin afkomst en identiteit centraal staan, nog een allerlaatste keer een voorstelling over zijn vader te maken. Met hun volgepakte Simca Matra rijden ze samen naar Turkije.

Op de toneelvloer plaatste decorontwerper Sacha Zwiers drie ontwortelde zilverberken, die Kirmiziyüz liefst stevig in de aarde wil planten. Want *Return of the King*, dat hij samen schreef met regisseur Casper Vandeputte, bestaat eigenlijk uit drie vertellingen, drie verschillende reizen die simultaan worden afgelegd.

PVV-stemmende lifter

Allereerst de meerdaagse autorit van Kirmiziyüz en zijn vader, die gaandeweg het reisgezelschap uitbreiden met een PVV-stemmende lifter en een illustere, Gandalf-achtige verschijning. Kirmiziyüz wil deze reis vooral gebruiken om inzicht te vergaren in de drijfveren van zijn vader, terwijl zijn vader elke gelegenheid aangrijpt om diepgaande gesprekken te vermijden.

Maar vlak voor vertrek vindt Kirmiziyüz in de vrijwel leeggeruimde arbeiderswoning van zijn vader een handgeschreven boekje: *In de ban van het Westen*. Dat verhaalt over de queeste van Prins Teveel, 'meester in het laten verdwijnen van zichzelf', die van de bergen aan de Zwarte Zee naar de polders bij de Noordzee reist. Ontheemd en angstig probeert de prins te aarden in het Hollandse landschap, maar hij blijft *gurbet*.

Door middel van de allegorie van de Turkse prins en het vaak droogkomische reisverslag van de autorit naar Turkije, krijgt Kirmiziyüz inzicht in de allesomvattende heimwee van arbeidsmigranten zoals zijn vader, die een soort diepgewortelde ontworteling hebben geïnternaliseerd: achter zijn opgewekte verschijning verhuult zijn vader een 'kluis vol woede, heimwee en verdriet'.

Migrantenzoon

Maar zoals altijd bij Kirmiziyüz gaat ook deze solo uiteindelijk vooral over hemzelf: de zoon die zich zijn leven lang heeft verhouden tot de offers die zijn ouders voor hem brachten. Gaandeweg ontwaart hij een diep gevoel van verbondenheid met al die mensen die net als zijn vader 'onverschrokken naar onontgonnen oorden' afreisden, al die moedige prinses die zichzelf in den vreemde terugvinden.

En terwijl zijn vader de Turkse zon verkiest boven Hollandse luchten, verzoent Kirmiziyüz zich na jaren van verzet met de schuld die hij als migrantenzoon zijn hele leven met zich heeft meegedragen.

Dát is de eigenlijke, derde reis die wordt afgelegd: de weg van schuld naar trots. De bomen op het toneel blijven ontworteld, want dat is wat ze zijn. 'Ik zal altijd het kind van migranten zijn, en wie weet ooit de vader of grootvader van nieuwe migranten', zegt hij in het ontroerende slot. 'Dit is óns verhaal.'

Via een hobbelige route vol poëtische, geestige en kwetsbare omwegen, begrijpt de zoon dat de verhalen van zijn vader ook in hem zitten. *Return of the King* is daarmee per definitie niet de laatste voorstelling over zijn vader. Elke voorstelling die Sadettin Kirmiziyüz nog zal maken, zal óók over zijn vader gaan.